

ברנרד הנרי לוי
le Nouvel Âne מתוך
ינואר 2004

7 עקרונות שאני הבנתי בעצמי מקריאה במשך 25 שנה בטקסטים פרוידיאנים ולאקאניאנים שאם החוקים החדשים יעברו, יעמידו בסכנה את העקרונות האלה שמכוננים את הפסיכואנליזה.
7 העקרונות:

עיקרון ראשון: האנליזנטים אינם צרכנים

מדברים כל הזמן, בחוקים החדשים, על פציינטים שהם "משתמשים" של הפסיכואנליזה אבל הפציינטים שלכם הם אנליזנטים, הם לא צרכנים של תרופות, הם לא מקבלים טיפולים, הם מדברים. הם בלב של פרקטיקה שהיא מוזרה, ללא ספק, פרקטיקה חסרת תקדים שהיא חליפין של מילים, ריפוי על-ידי המילה.

הפרקטיקה הזאת היא עוד יותר מוזרה כי פירוש הסימפטום אינה עסקו של האנליטיקאי לבדו אלא שהיא, לפחות בחציה, העניין של האנליזנט עצמו. באותו אופן שהסימפטום של האנליזנט, האנליטיקאי – זה שיעור ישן של לאקאן – האנליטיקאי נושא חצי ממנו על עצמו. הפירוש של הסימפטום מתחלק בין שניהם והסימפטום של האנליזנט, גם הוא מתחלק בין שניהם.

חליפין אלה, חלוקה זו, שסע זה, הוא ללא תקדים בהיסטוריה, לא רק של אי-הנחת בחיים ובתרבות אלא גם בהיסטוריה של החשיבה המערבית. זה במרחק שנות אור מהרעיון של אלה שעושים אבלואציה, שברי-השיח שלהם הם ה"משתמשים".

עיקרון שני: לאנליטיקאי אין מקום

אני נזכר בטקסט של סרז' לקלייר מ-1966, מהתקופה שעוד לא התרגלנו להפריד בין ז'אן-קלוד מילנר וז'אק-אלאן מילר. לזכרוני, למושג של suture (תפירה) שהציע מילר, לקלייר ענה בטקסט שנקרא, "האנליטיקאי, אין לו מקום". הוא לקח כנקודת מוצא את ההבדל הרדיקלי בין הפציינט התפור (suture) ואנליטיקאי שאינו תופר, מהאיווי לתפירה של האנליזנט והאיווי לאי תפירה של האנליטיקאי והוא אמר בקיצור: "כבר עשרות שנים מנסים לתת לאנליטיקאי מקום אבל אין לו מקום. אם היו מקצים לו אחד, לא הייתה אנליזה כלל וכלל". וזה, אולי, הוסיף לקלייר, קשה לתפוס, זה אולי גורם לורטיגו... אבל ככה זה עובד. לאנליטיקאי אין מקום כך שלהעמיד פנים שנותנים לו מקום, לנסות לרשום אותו בדוחו"ת של ה-mal être (אי נחת בהווה), בתכנונים שרופאים מנסים לקבוע בהם קורדינציות, לתת לכל דבר את המקום שלו, של אבלואציה או התוויה, זה כמו לגעת בלב מה שמכונן אתכם כפרקטיקנטים וכהוגים.

עיקרון שלישי: הסיטואציה האנליטית לא טובלת שלישי.

זאת מילה של זיגמונד פרויד עצמו מ-1926 ב'שאלה לגבי הפסיכואנליזה להדיוטות'. בטקסט זה פרויד פונה לזה שאינו יודע דבר לגבי הפסיכואנליזה, להדיות אבל להדיוט עם הרצון הטוב (bienveillant), שלא דורש שום דבר אלא להיטיב להבין. זה יכול היה להיות טוב, אמר פרויד, לתת לך להיכנס לשם, בין הכורסה לבין הספה, בכדי להראות לך. אבל, ראשית, זה יהיה לך מאד משעמם. שנית, תהיה מאד מאוכזב. שלישי, תהיה מאוכזב, לא רק כי שם תהיה עד אינני יודע לאיזשהו סוד או קיטון אלא כי תראה שם יחס ללא אנלוגיה ושאינו ניתן לחשוב עליו אלא על-ידי שני הנוגעים בדבר, שיש ביניהם יחס של טרנספרנס. ופרויד, לסיכום: אין שלישי אפשרי.

אם-כך, מה שהוא נכון לגבי ההדיוט הוא נכון, ביתר שאת, לגבי הבורים, לגבי שמתחזים ליודעים, לגבי שעושים אבלואציה שהיו רוצים להכניס שלישי בחליפין שם. לכל אלה יש להזכיר שהיחס שיש בין ברי השיח אינו סובל שלישי כלשהו מלבד זה שלאקאן כינה האחר, האחר הגדול. אבל בדיוק, לאקאן הוסיף שהאחר הגדול הזה אינו קיים ושארף אחד, אל לא לזהות את עצמו ככזה אלא אם כן הוא נבל.

עיקרון רביעי: אין ריפוי סטנדרטי

עיקרון זה באופן טרגי מושם בסימן שאלה, נרמס ברגל גסה, על ידי כל אלה שאנחנו שומעים עליהם בזמנים אלה, על-ידי כל סיפורי הדיווחים והאבלואציות, על-ידי קלרי-מלין, אקוייה וואסר.

זה שאין ריפוי סטנדרטי, זהו השיעור הקבוע ביותר של הפסיכואליזה. אני נזכר בטקסט של פרויד שנקרא "תחילת הריפוי" שם הוא אומר בסיכום: "יש צורך בכללי משחק. כן. אבל שלא יהיו דוגמות אלא עצות, מפני שריפוי הוא כמו משחק שחמט: יש סכמות לפתיחה ולסיום, אבל כל משחק הוא שונה מאחר, כל אחד נשמע לסצנריו שהוא לחלוטין ייחודי (סינגולרי) ובעל מורכבות אדירה".

אם-כך, אין ריפוי דטנדרטי. אין ריפוי שנמשך שלוש שנים. אין משך זמן שהחל ממנו אפשר ללכת למעריכים (אבלואטורים) בשביל לשאול אותם איפה נמצאים. זה, אפילו להדיוט שהנני, הנו עיקרון אבסולוטי. ניתן בהחלט להתנגד לו אבל בלעדיו אין יותר פסיכואנליזה בכלל. אבל, זה הכלל הזה עצמו שאוייה רומס זה איתו שהיה מסתיים השינוי בחוק, אפילו אם משנים אותו, אפילו אם מסווים אותו.

עיקרון חמישי: בפסיכואנליזה, אין טכניקה

זהו אחד השיעורים הקבועים ביותר בטקסטים עליהם דיברנו. זה העיקרון להתנגד לטכנאים, לטכנולוגים, למעריכים (אבלואטורים) של הפרקטיקה האנליטי. אני יודע היטב שיש עבודה של פרויד – ואיזו עבודה! – שנקראת "הטכניקה הפסיכואנליטית" ושלאקאן, למיטב זכרוני, מתייחס אליה בספר ה-1 של הסמינר. אבל בדיוק עבודה זו היא אוסף של טקסטים, זה לא ספר אחד. זהו קובץ שבא במקום, שתופס מקום של ספר שאינו יכול היה להיכתב. זה בעבודה של פרויד, שווה-הערך למה שהיה, בזה של סארטר, ה"מוסר" המפורסם. ומאידך, כאשר הוא מתוודא על אי יכולתו לייצר את המוסר שלו, סארטר מצדיק את עצמו על-ידי התייחסות לאי היכולת של פרויד לכתוב את הטכניקה שלו.

פרויד חלם מאז 1907-1908 לכתוב את הטכניקה שלו. ללא ספק הוא סיים זאת מ-ש-עשרה או עשרים שנה מאוחר יותר, מה שמאחד את האוסף הזה זה דווקא לא השאלה של הטכניקה כיוון - ולאקאן אומר זאת בהערות שלו – הטכניקה האנליטית איננה כזו. מכל ה"כללים הטכניים" שהיו הופכים את האנליזה לדיסיפלינה דוגמטית, ומעם הפסי לעם כיתתי, יש בסופו של דבר, בבסיס, אך ורק, אחד – אבל על זאת, דווקא פרויד אומר באופן ברור שהוא לעולם לא יוותר.

זה לא כל דבר שהוא. זה כלל מורכב, כלל שהוא אפילו קשה להבנה. זה הכלל של האסוציאציה החופשית. מדוע קשה להבינו? כי אין דבר פחות, אומר פרויד, מאשר האסוציאציה החופשית. כיוון, הוא מדייק, שמתנגד לזה כל מה שאתם מכירים כטאבו, כשיפוטים, ספקות, התנגדויות וכו'. יוצא מכך שהרעיון עצמו של טכניקה, של פרוצדורה של פרוטוקול שניתן לשחזור, אין לו מובן בפסיכואנליזה.

כזה הוא העיקרון שמתנגדים איתו לבורים: כמה נלעגות הקריאות האלה לאחד את התרפויטיקה האנליטית! ובתוך הסיפור הזה של אקוייה, איזו שלילה של העקרונות של הפסיכואנליזה! איזו הכרה שגויה של העיקרון החמישי!

עיקרון שישי: יש מן הבלתי ניתן לריפוי

עניין אקוייה מכוון ללב העיקרון לפיו ישנו הבלתי ניתן להחלמה, אי הנחת בהווה, חלק מאי הנחת בחיים או אי הנחת בהווה שהתעקשותה לא קשורה למשגים של התרפיסט ולא למשך בלתי מספיק של הפגישות או של הריפוי, ולא למצב של הסובייקט, אלא לאופן בו מכוונת ההווה המדברת. ישנו אי נחת בהווה שהבלתי ניתן לריפוי נמצא שם, ושהוא אכן מן המבנה. ללא ספק, ניתן להשיג או לקבל סידור טוב יותר על-ידי חילופי מילים בעזרת הפיכת הנורמה לנורמה של העברה, לאחר מכן, להטיפול בהעברה, לאחר מכן, להתנתקות מן האנליטיקאי וכו'. אלה לא דברים של מה בכך כמובן. זו אפילו הפעולה האנליטית. אבל יעילה ככל שתהיה, היא איננה נוגעת בכלום בעיקרון הזה שהוא בליב הקטסטים של פרויד ושל לאקאן שלפיו ישנו מן הבלתי ניתן לריפוי.

אני פותח סוגריים. העיקרון הוא בלב הטקסטים הללו, הוא בלב הפרקטיקה שלכם, אבל הוא גם בליבו של כל מה שמחוץ לפסיכואנליזה לחשוב ביותר ובעל העצמה הרבה ביותר

במחשבה בצרפת מזה עשרים או שלושים שנה. כל מה שכונה תנועת המחשבה האנטי-טוטליטרית, נובעת מהרעיון שיש את הבלתי ניתן לריפוי. אם ישנו היום שיח אנטי-טוטליטרי עקבי, שאפשר לפוגג מספר אשליות, זה בדיוק בגלל שהוא נשען על הרעיון הזה שקוראים אותו אצל פרויד ולאקאן אחז בו מחדש, שישנו מן הבלתי ניתן לריפוי, שהקהילות הן לעולם אינן מושלמות, שלעולם לא ניתן שם למחוק משם את הרע, לעשות כאילו הן היו מופרדות, מנוקות ומטוהרות מהחלק המקולל שלהן.

הרעיון הזה, שהוא כל-כך מהותי לנו שהוא עקרון של חופש ושל שהתנגדות, רעיון זה, גם שם, חבול ומנותץ על-ידי הדוחו"ת והתיקונים השונים בחוק וצריך, לכן, גם הוא להיות יותר מתמיד מוכרז ומוצהר.

לבסוף, העיקרון השביעי והאחרון.

קריאה לסדר אחרונה של השרלטנים, כלומר, של אלה שאינם יודעים על מה הם מדברים: ההכשרה של האנליטיקאים היא לחלוטין מקורית.

בניגוד למה שהם מאמינים, הבורים האלה, יש אופנים אחרים להכשיר תרפיט מאשר דרך הרפואה והאוניברסיטה. ישנם הסמינרים. ישנם הסטאז'ים הקליניים. ישנו, אמר פרויד, את ההיסטוריה עצמה של התנועה, התנועה האנליטית ככזו. זה, באופן אישי, תמיד הרשים אותי מאד ומסמן, בעיני, את החדשנות המוחלטת של הבקעת הדרך ההיסטורית המופעלת על-ידי מנגנון של שיח, הבקעת הדרך ההיסטורית המופעלת על-ידי מנגנון שיח זה, מנגנון של שיח ושל שפה זה, שהוא הפרוידזים: הסיפור(ה)הסטוריה) עצמו של התנועה האנליטית, דרך הדיונים, הויכוחים, המריבות של נטיות או אנשים לאורך מה שנראה מבחוץ כפיצולים, ושמר אקווייה רואה ללא ספק כמאבקים של הטריסטונים, כל ההיסטוריה של האסקולה משתתפת באופן פעיל, ככזו, בהכשרה של האנליטיקאים. ההיסטוריה שלו עצמו היא בל-ליבה של האסקולה של האנליטיקאים.

בקיצור, אין רופאים, אין פסיכולוגים של האוניברסיטאות, ישנו כמו שאמר פרנצי בכנס של ניורנברג ב-1910, אנליטיקאים, איגודים של אנליטיקאים, איפה שאלה, בתנועה עצמה של חליפין ושל עימותים, מייצרים את ההכשרה שלהם עצמם. המודל הזה של הכשרה הוא מקורי באותה מידה כמו המודל של הריפוי. וצריך, גם אותו, לתחזק בכל מחיר, בו במן שהשינוי בחוק אפילו אם הוא צבוע בצבעים חדשים, אפילו אם הוא מחופש, מכוון גם אליו.

אתם, פסיכואנליטיקאים, מוצאים את עצמכם היום ברגע קריטי בהיסטוריה שלכם. אתם ברגע שבו הפסיכואנליזה, עלולה, לבסוף, למות.

זה כמו הקולנוע. יש כמה מבינים שיודעות זאת – הקולנוע מת באזורים מסוימים בעולם. זה כמו הרומן. תזכרו את השיעור החזק של מילן קונדרה שמראה, בסוף שנות ה-80' איך הרומן מת באיזורים אחרים של העולם או באותם איזורים באירופה המזרחית או באירופה המרכזית.

ובכן, הפסיכואנליזה, זה אותו דבר. מדובר או שיכול היה להיות מדובר על הפסיכואנליזה כמו על הקולנוע באיטליה או על הרומן בפולניה או בבולגריה. הפסיכואנליזה יכולה למות. היא יכולה למות על ידי באנליזציה. היא יכולה למות אם הופכים את התסביך האדיפלי לדרמה בורגנית, את הפאלוס לאיבר מיני, את הלא-מודע לליבידו. אבל היא יכולה גם למות תחת הניגוח של הפרלמנטים שמדברים בקול אחד, האבלואטורים המוסמכים והבקרים של בריאות הנפש.

זו הסיבה שבגללה אני רוצה להגיד לכם דבר אחרון. אתם זוכרים את המילה של פרויד שייעץ: "נמחר לחקור את הלא מודע לפני שהוא ייסגר מחדש"? ובכן, באותו אופן ובהד, הייתי אומר: "תמחרו לענות לבורים, ולענות להם באופן מאסיבי, לפני שהם יסגרו אתכם".

תרגמו: אנט פלד, אילנה רבין
רשמה: יעל להב